

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

УДК 343.98:343.373

Єфімов В.В. ©

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-6-173-176

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Розглянуто сучасні проблеми та особливості оперативного-розшукового запобігання економічним злочинам в агропромисловому комплексі України. Наголошується, про те що для побудови сучасної моделі оперативного-розшукового запобігання економічним злочинам в АПК України, необхідно вирішити низку завдань: розкрити сутність криміналізації економічних відносин в аграрній сфері; виявити особливості функціонування об'єктів аграрного сектору у сучасних соціально-економічних відносинах й визначити основні фактори його криміналізації; виділити основні види економічних злочинів в зазначеній сфері; визначити на основі оцінки сучасного стану економічної злочинності в АПК: характер, тенденції й динаміку її розвитку; здійснити порівняльний аналіз економічної злочинності в досліджуваній сфері в різних регіонах України; розглянути сучасний механізм протидії економічній злочинності в АПК й виділити його недоліки; сформулювати організаційно-економічні заходи протидії економічній злочинності в АПК; запропонувати підходи щодо вдосконалення діяльності органів та підрозділів Національної поліції в системі протидії економічній злочинності в АПК України.

Ключові слова: оперативного-розшукового запобігання, ознаки злочинів в сфері АПК України, злочинні дії, ознаки приховування злочинних дій, характеристика моделі викрадення, типові ознаки викрадань, особливості побудови версій.

Постановка проблеми. Аналіз ситуації, що складається у сфері АПК, показує, що криміногенні чинники значною мірою визначають не лише його сьогоdnішній стан, але і перспективи розвитку. Підтвердженням процесу активної криміналізації є кількість злочинів економічної спрямованості, що вчинюються в АПК, а також суми заподіяного матеріального збитку [1, с. 73-74].

Враховуючи вказані вище обставини, а також в цілях підвищення ефективності діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції виникла необхідність в концептуальному розгляді комплексу організаційних заходів, спрямованих на вивчення питання оперативного-розшукового запобігання економічним злочинам в агропромисловому комплексі України.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Правові засади особливостей та організації оперативного-розшукового запобігання економічним злочинам, особливо здійснення цієї діяльності стосовно до окремих галузей економіки в спеціальній літературі говориться досить докладно, зокрема в роботах: К.В. Антонова, А.І. Берлача, В.І. Василичука, В.Я. Горбачевського, Е.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, Я.Ю. Кондратьєва, В.С. Кубарева, М.І. Камлика, І.П. Козаченка, А.І. Капітанського, В.В. Матвійчука, Д.Й. Никифорчука, В.Л. Ортнського, В.І. Литвиненка, В.І. Лебеденка, К.М. Ольшевського, І.В. Сервецького, М.М. Перепелиці, В.Д. Пчолкіна; О.О. Савченка, О.П. Снігерьова, А.І. Федчака та ін.

© Єфімов В.В., 2019

Уважний аналіз опублікованих робіт свідчить, що по багатьох важливих питаннях оперативно-розшукового запобігання економічним злочинам в пріоритетних галузях економіки триває дискусія серед науковців та практиків, що вимагає подальшого дослідження, блоку питань, пов'язаних із раціональним використанням можливостей оперативних підрозділів Національної поліції щодо оперативно-розшукового запобігання економічним злочинам в АПК, а також на об'єктах господарювання в цілому й потребує комплексної системи вивчення та впливу з боку науково-дослідних установ.

Мета даної статті – проаналізувати окремі аспекти, що пов'язані з дослідженням оперативно-розшукового запобігання економічним злочинам на підприємствах АПК України.

Виклад основного матеріалу. В умовах постійної трансформації законодавства, політичної нестабільності, соціально-економічних перетворень, що не підкріплюються відповідним державним контролем, реформування агропромислового комплексу України супроводжується виникненням нових загроз економічної безпеки, серед яких в останні роки все більш нахабно проявляються загрози кримінального характеру: навмисне банкрутство підприємств, вчинення викрадань у завуальованих способах й методах й т.п.

Аналіз ситуації, що складається в сфері АПК, вказує на те, що криміногенні фактори в значній мірі визначають не тільки його сучасний стан, але й перспектив розвитку. Підтвердженням процесу активної криміналізації є кількість злочинів економічної спрямованості, що вчинюються в ключових підгалузях АПК, а також сумами завданих збитків. Співробітниками підрозділів захисту економіки Національної поліції все частіше виявляються факти вчинення злочинів, що пов'язані з неправомірною вигодою, серед керівників агропідприємств, в сфері виділених державних кредитів й матеріальних ресурсів для розвитку аграрної сфери. Значна кількість фактів зловживань виявляється в сфері цільового використання бюджетних коштів, що виділяються Урядом на розвиток АПК, ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій в сільському господарстві. Окремого ефективного реагування потребують правовідносини в сфері землекористування та охорони природних ресурсів.

Теорія оперативно-розшукової діяльності склалася як самостійна галузь наукового знання в результаті інтеграції та диференціації системи наук розвідки, контррозвідки та кримінального циклу. Формуючись у рамках криміналістики, теорія ОРД почала формувати специфічну систему знань, що вивчає типові ознаки латентних злочинів й найбільш ефективні, насамперед негласні сили, засоби і методи, що використовуються оперативними підрозділами для своєчасного виявлення, попередження і розкриття злочинів, забезпечення невідворотності відповідальності за їх вчинення [2, с. 46].

На думку В.В. Мишко, одним із різновидів запобігання злочинам є оперативно-розшукове запобігання. Не існує єдиного погляду щодо визначення поняття та змісту оперативно-розшукового запобігання злочинам. Дослідники використовують різні термінологічні визначення цієї категорії: “оперативно-розшукове запобігання”, “оперативно-розшукова профілактика”, “попередження”, “припинення” тощо. Але ж універсальною вважають категорією, яка б адекватно відображала форми оперативно-розшукової протидії злочинності, а саме оперативно-розшукове запобігання злочинам [3].

Аналіз оперативно-розшукової практики показує, що в даний час зловмисники, що діють в окремих ланках АПК, нерідко об'єднуються між собою і протиправними діями здобувають міжрегіональний характер. Тенденція до інтеграції (об'єднання) дій злочинців, що діють у зазначеній сфері вимагає вдосконалення оперативно-розшукового перекриття об'єктів АПК, зокрема підвищення ефективності взаємодії оперативних підрозділів, на території обслуговування яких вони відбуваються. Справа в тім, що створення і реалізація надлишків продукції нерідко неможливі в одній ланці. У той же час розміщення підприємств іноді не збігається з розташуванням їх сировини і баз збуту. У результаті різні об'єкти АПК, що поставляють один одному сировину і реалізують готову продукцію, можуть знаходитися в різних районах і обслуговуватися різними оперативними підрозділами.

Необхідно також обов'язково використовувати, на наш погляд, результати оперативного обслуговування територій і об'єктів економіки підрозділами кримінальної поліції, що в свою чергу, припускає найвищий рівень взаємодії. Зовсім очевидно, що складно-структурне побудування об'єктів АПК в цілому і необхідність їх комплексного оперативного обслуговування вимагає обов'язковості взаємодії різних оперативних підрозділів.

У сучасних умовах функціонування нового господарського механізму все більшо-

го значення набуває аналітична діяльність оперативних підрозділів.

Як показують наукові дослідження й аналіз стану протидії злочинам у сфері економіки, оперативні підрозділи рідко поєднують свої зусилля в розробці і реалізації програм економіко-правового аналізу в ході оперативного обслуговування об'єктів економіки, хоча така потреба очевидна.

На нашу думку, стосовно до об'єктів промисловості АПК варто частіше практикувати проведення глибокого оперативно-економічного аналізу в наступних випадках: коли отримані обґрунтовані оперативно-розшукові дані про сформовані стійкі злочинні зв'язки, які діють на території обслуговування ряду органів Національної поліції; при оперативно-розшуковому перекритті підприємств АПК, що мають тісні виробничо-господарські зв'язки чи міжрегіональну структуру.

Підкреслюючи дану обставину, слід зазначити, що за кримінальними провадженнями про економічні злочини, злочинні групи нерідко формуються на виробничому принципі. Це в значній мірі диктується існуючим на підприємстві розподілом функцій розпорядження, контролю й обліку різного майна. Відповідно з ним до матеріальних цінностей і коштів мають відношення відразу багато осіб, які можуть скоїти, наприклад, замасковані викрадення тільки вступивши в злочинний зв'язок. Тому злочинні групи значною мірою повторюють формальну структуру підприємства, наслідком чого є поєднання злочинних дій з легальною господарською діяльністю.

У зазначених випадках можуть створюватись слідчо-оперативні групи, визначаючи їм задачі, які варто вирішити в першу чергу, коло питань, що підлягають дослідженню, порядок використання отриманих матеріалів.

Зокрема, отримані результати можуть бути прийняті за основу при підготовці і проведенні негласних слідчих (розшукових) дій міжрегіонального характеру по виявленню та документуванню злочинної економічної діяльності на підприємствах АПК.

Для виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочинів, необхідно враховувати найбільш типові з них: безгосподарність; недбале ставлення службових і матеріально-відповідальних осіб до своїх обов'язків, пов'язаних із забезпеченням цілості майна; порушення правил обліку матеріальних цінностей і грошових коштів та звітності; порушення правил контролю (відомчого, держфінінспекції, аудиту); порушення правил відображення в документах кількісних і якісних показників про матеріальні цінності; порушення правил списання майна на різноманітні втрати в процесі виробництва, збереження, транспортування, реалізації майна (природні відходи, псування та ін.); порушення правил транспортування вантажів; недоліки охорони матеріальних цінностей; порушення принципу підбору працівників за діловими і морально-етичними якостями; уникнення відповідальності службових осіб та інших працівників, які допускають порушення, що призводять до злочинних посягань на майно; порушення принципу оплати праці залежно від її кількості і якості (невиплати, затримання зарплати, незаслужене матеріальне заохочення тощо) та ін.

Таким чином, для забезпечення всебічного та об'єктивного виявлення, запобігання й розкриття економічних злочинів в АПК необхідне комплексне застосування організаційно-економічних, правоохоронних й правових заходів. При цьому їх використання, з одного боку, сприятливо відіб'ється на регіональному стані економічній безпеки АПК, з іншого – сприятиме виникненню чітких передумов для його стабільного розвитку, продовольчої безпеки й незалежності держави [4].

Висновок. Підводячи підсумок за розглянутими вище аспектами, приходимо до висновку про те, що для побудови сучасної моделі оперативно-розшукового запобігання економічним злочинам в АПК, необхідно вирішити ряд наступних задач: - розкрити сутність криміналізації економічних відносин в сфері АПК; - виявити особливості функціонування АПК у сучасних соціально-економічних відносинах й визначити основні фактори його криміналізації; - виділити основні види економічних злочинів в АПК; - визначити на основі оцінки сучасного стану економічної злочинності в АПК: характер, тенденції й динаміку її розвитку; - провести порівняльний аналіз економічної злочинності в сфері АПК в різних регіонах України; - розглянути сучасний механізм протидії економічній злочинності в АПК й виділити його недоліки; - сформулювати організаційно-економічні заходи протидії економічній злочинності в АПК; - запропонувати підходи щодо вдосконалення діяльності органів та підрозділів Національної поліції в системі протидії економічній злочинності в АПК.

Бібліографічні посилання

1. Єфімов В.В. Особливості інформаційно-аналітичного забезпечення щодо викриття економічних злочинів в агропромисловому комплексі України / Науковий вісник ДДУВС : Науковий журнал . – 2018. – Спец. випуск (95). С. 73-78;
2. Пчолкін В.Д. Розкриття злочинів у харчовій промисловості: монографія. – Одеса: Вид-во ОЮІ НУВС, 2005. – 376 с.;
3. Мишко В.В. Складові запобігання злочинам оперативними підрозділами ОВС / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/user/Downloads/Pupch_2014_4_15.pdf;
4. Кікінчук В.В. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі. – автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпропетровськ, 2014. – 20 с.;

Надійшла до редакції 28.01.2019

SUMMARY

Yefimov V.V. Features of operational-search prevention of economic crimes in the agricultural industry complex of Ukraine. The modern problems and peculiarities of operational-search prevention of economic crimes in the agro-industrial complex of Ukraine are considered. It is emphasized that in order to construct a modern model of operational-search prevention of economic crimes in the agro-industrial complex of Ukraine, it is necessary to solve a number of problems: - to reveal the essence of the criminalization of economic relations in the agrarian sector; - to identify features of the functioning of the agrarian sector in modern socio-economic relations and to identify the main factors of its criminalization; - to identify the main types of economic crimes in this area; - to determine, on the basis of evaluation of the current state of economic crime in the agroindustrial complex: the nature, trends and dynamics of its development; - to conduct a comparative analysis of economic crime in the investigated sphere in different regions of Ukraine; - to consider the modern mechanism of combating economic crime in the AIC and to highlight its shortcomings; - to form organizational and economic measures to combat economic crime in the agroindustrial complex; - to propose approaches to improve the activities of the bodies and units of the National Police in the system of combating economic crime in the AIC of Ukraine.

Keywords: *operational-search prevention, signs of crimes in the field of agrarian and industrial complex of Ukraine; criminal acts; signs of concealing criminal acts; characteristic of the abduction model; typical signs of kidnapping; features of versioning.*

УДК 343.98: 343.353

Єфімова І.В. ©

кандидат юридичних наук
(Університет митної справи та фінансів)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-6-176-180

**ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАПОБІГАННЯ
КОНТРАБАНДИ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Розглянуто сучасні проблеми та особливості оперативно-розшукового запобігання контрабанді об'єктів права інтелектуальної власності. Зазначено, що вдосконалення комплексу державно-правових заходів запобігання митній злочинності в цілому та безпосередньо зазначеним злочинам потребує відповідних рішень від законодавчої гілки влади, направлених на реформування митних органів. Формування такої митної політики, яка би відповідала міжнародним стандартам. Наділення митних органів правом здійснювати оперативно-розшукову діяльність, сучасною оперативною технікою, виробленням власної безпеки працівників митної сфери від впливу організованих злочинних формувань. Налагодження міжнародного співробітництва митних органів Державної фіскальної служби України з митними органами зарубіжних країн у сфері запобігання зазначеним злочинам.

Ключові слова: *оперативно-розшукове запобігання, контрабанда, об'єкти права інтелектуальної власності, митні органи, зовнішньоекономічна діяльність.*

© Єфімова І.В., 2019